

**КОМЕНТАРИ НА НАЦРТ ОДЛУКЕ О ОДРЕЂИВАЊУ РЕЛЕВАНТНИХ ТРЖИШТА
ПОДЛОЖНИХ ПРЕТХОДНОЈ РЕГУЛАЦИЈИ
СА ИЗВЕШТАЈИМА О АНАЛИЗИ ДЕВЕТ ТРЖИШТА ПРЕТХОДНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ**

ОПШТИ КОМЕНТАРИ:

- I - Неиспуњеност кумулативних услова, код неких предложених тржишта, да би се иста прогласила за ТПР

Према ЗЕК-у, претходна регулација значи одређивање посебних услова под којима оператори са ЗТС обављају делатност електронских комуникација ради обезбеђивања развоја конкуренције на тржишту (чл. 4. тачка 37.). Претходној регулацији подлежу тржишта на којима постоје структурне, регулаторне и друге трајније препреке које онемогућавају улазак нових конкурената на коме није могуће обезбедити развој делотворне конкуренције без претходне регулације и на коме су уочени недостаци не могу отклонити само применом прописа о заштити конкуренције. РАТЕЛ одређује ТПР уз примену одговарајућих препорука ЕУ о тржиштима подложним претходној регулацији (чл. 59.).

Значи, да би се прогласило неко тржиште као ТПР мора да постоје одређени услови:

- на том тржишту треба да постоје структурне, регулаторне и друге трајније препреке које онемогућавају улазак нових конкурената,
- на том тржишту није могуће обезбедити развој делотворне конкуренције без претходне регулације и
- на том тржишту су уочени недостаци који се не могу отклонити само применом прописа о заштити конкуренције.

Ови услови морају бити испуњени кумулативно.

Међутим, наведени услови подразумевају општи режим у пружању услуга и сагласно томе ЗЕК претпоставља постојање најмање два оператора на сваком ТПР тј. постојање конкуренције.

Надаље, ЗЕК прописује да сва три услова морају бити испуњена, али поново напомињемо да ЗЕК има у виду тржиште које је либерализовано и отворено за пуну конкуренцију између неограниченог броја оператора.

Међутим, у области пружања услуга преко јавне фиксне (телекомуникационе) телефонске мреже, не могу се испунити кумулативно сва три услова, јер то тржиште је до краја ове године изузето из режима општег овлашћења. Препреке за улазак и развој конкуренције постоје, али их не намеће оператор ових услуга. Према томе, с обзиром да нису испуњени услови из члана 59. ЗЕК-а, строго формално гледано наведено тржиште јавне фиксне телефонске мреже не би могло бити препознато као ТРП.

С друге стране, РАТЕЛ чини се, није довољно ценио чињеницу да ће од 01. јануара 2012. године и тржиште јавне фиксне телефонске мреже бити у општем режиму, што би требало да значи и већи број оператора на овом тржишту, свакако ефикаснију конкуренцију.

С тим у вези, напомињемо да Смернице 2002/Ц 165/03 истичу да налаз о доминантном положају неког оператора не искључује постојање извесне конкуренције на тржишту, као и да се тржишни утицај једног оператора може ограничити постојањем потенцијалних конкурената (која нису тренутно активна, али која могу да уђу на тржиште на средњи рок). Сагласно са изнетом указујемо на потребу, а сагласно са Европским регулаторним оквиром, да се процена тржишне снаге одређеног оператора увек врши на анализи *очекиваног* тржишта на основу *постојећих* тржишних услова (тачка 3.1.) што РАТЕЛ није документовао. Другим речима изведени закључци без сагледавања предочених реалних препрека, развоја потенцијала тржишта и очекиваног развоја конкурентности не могу се сматрати валидним поготово што испуњење изведених обавеза резултира великим инвестиционим и организационим напорима по Телеком Србија а.д. а без оправдане метрике у постављеним циљевима.

У погледу испуњења критеријума дефинисаних чл.59 ЗЕК-а сматрамо да РАТЕЛ није сагледао и документовао на потребан и довољан начин стање на тржишту електронских комуникација у Републици Србији. РАТЕЛ није, унутар спроведених анализа тржишта, препознао релевантне чињенице које се односе на конкурентни капацитет свих оператора на тржишту као и правних субјеката који би то могли/морали постати. У прилогу изнетом, наводимо само неке од чињеница које је Агенција избегла да сагледа а које јесу изразито релевантне у погледу развоја конкурентности:

1. Капацитет оптичких мрежа (дужина каблова и број влакана) у Републици Србији мимо инфраструктуре Телекома Србија увелико превазилази капацитет оптичких мрежа Телекома Србија.

Релевантном оптичком инфраструктуром располажу ЕПС, СББ, Сат-Тракт, Nuba Invest, Орион Телеком, ЈП ПТТ-КДС, ЈКП Информатика и многи други ИСП и КДС оператори на метро нивоу.

2. ЈП ПТТ и ЈП Железнице Србије су потписале уговор о изградњи оптичке инфраструктуре дуж главних саобраћајних коридора у Републици.

3. Капацитет приступне мреже КДС оператора који се огледа у броју од 800.000 прикључених корисника али и са још важније преко 3 милиона *„home passed - homes that could easily and inexpensively be connected to a cable network because the feeder cable is nearby“* корисника.

4. У поглављу 4. новоусвојене „Стратегије развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године“ наводи се следеће:

„Министарство има задатак, на основу Одлуке Владе, да у потпуности искористи постојећу инфраструктуру за потребе државне мреже у којој би се нашли поједини функционални системи, сви системи за посебне намене, као и други државни органи. Ова би мрежа обезбедила и ресурсе потребне за дистрибуцију дигиталних телевизијских сигнала“.

Поред тога у Закључку истог документа стоји:

„Формирати Националну мрежу засновану на IP технологији, по принципима отворене мреже и отворених сервиса, а која повезује сву расположиву мрежну инфраструктуру у власништву државе“.

Наведене чињенице недвосмислено указују да РАТЕЛ треба да изнова сагледа, сагласно са Законом, укупне тржишне и конкурентне капацитете оператора да би у циљу избалансираног и оправданог третмана (наметање додатних обавеза) оператора на тржишту приступила регулацији. РАТЕЛ једнако треба да установи критеријуме на бази којих спроведена метрика налази свој смисао при регулацији. Истакли би и да подржавамо активности РАТЕЛ-а у погледу уређења тржишног и регулаторног амбијента засновано на принципима раста вредности тржишта и равноправности оператора тј. избалансираних права и обавеза.

Налазимо да је неопходно детаљније прецизирати, а након сачињене додатне анализе, елементе мрежне инфраструктуре на које се односи мера регулације. Сматрамо да је обавеза РАТЕЛ-а да ширу Законом препознату категорију (скуп већег броја елемената унутар мреже) појединачно сагледа, анализира и након тога регулише. Уверени смо да ће додатна анализа показати да генерални приступ није одржив те да већег броја елемената мреже постоји знатан конкурентни амбијент.

Наведено је неизоставно потребно из разлога елиминације непрецизности при регулацији у изразито осетљивој области. Правна сигурност и предвидивост пословања оператора сматрамо да је основно начело на коме Агенција заснива своје ангажовање.

- II – Питање исправности предложене географске димензије ТПР

Нацртом Одлуке о ТПР, код свих 9 ТПР је као њихова географска димензија одређена цела територија Републике Србије. Поставља се питање да ли је то у потпуности оправдано. Поготово да ли да се то може ценити у овом тренутку, или тек по доношењу Одлуке о проглашењу оператора са ЗТС на тим тржиштима. Наиме, оператор може имати генерално гледано доминантну позицију на целој територији, али да тај однос није исти у свим регионима или областима.

У прилог изнетом напомињемо да и Смернице 2002/Ц 165/03 одређују да географско подручје ТПР може бити локално, регионално, национално или чак да покрива територију две или више држава (тачка 2.2.2.).

Телеком Србија указује на чињеницу да у Републици Србији постоји знатна разлика у тржишном капацитету и конкурентом деловању засновано на регионима и

метро подручјима те да је неопходан слојевит приступ при регулацији појединих тржишта која подлежу претходној регулацији чиме би се избегло наметање обавеза на деловима тржишта где не постоје непремостиве препреке на тржишту, а што се огледа у активностима конкуренције.

- III – Непрописно прејудицирање садржаја будућег решења РАТЕЛ-а којим се проглашава оператор са ЗТС на одређеном ТПР и одређују његове обавезе, већ у акту о анализи ТПР

Критеријуми за одређивање оператора са ЗТС су утврђени чл. 61. ЗЕК-а. Иако је то требало да буде следећи корак РАТЕЛ-а тј. након анализе ТПР, следи проглашење оператора са ЗТС и одређивање обавеза.

Међутим, РАТЕЛ према нашем мишљењу није правилно применио критеријуме из чл. 61. ЗЕК-а за утврђивање појединачне или заједничке тржишне снаге. Наиме, узимао је у обзир углавном само неке прописане критеријуме, иако је требао да примени минимално свих 12 прописаних критеријума за утврђивање појединачне значајне тржишне снаге (величина оператора и његових конкурената, посебно у погледу броја корисника и прихода на тржишту; контрола над инфраструктуром која не може лако да се реплицира; технолошка предност оператора која му омогућава надмоћан положај на тржишту; недостатак или низак ниво преговарачке моћи купаца; лак или повлашћен приступ тржиштима капитала односно финансијским ресурсима; степен диверсификације производа или услуга; економија обима; економија опсега; степен вертикалне интеграције; високи степен развоја дистрибутивне и продајне мреже; недостатак потенцијалне конкуренције; постојање препрека за ширење).

У прилог изнетом, наводимо да Смернице 2002/Ц 165/03 одређују обавезу националних регулаторних тела да код утврђивања постојања значајне тржишне снаге ураде темељну и свеобухватну анализу економских карактеристика релевантног тржишта која обухвата све горе наведених 12 критеријума (тачка 3.1.).

С друге стране, минимални критеријуми за утврђивање заједничке тржишне снаге су следећи: засићеност тржишта; стагнација или умерени раст потражње; мала еластичност потражње; хомогеност производа; сличност тржишних удела; недостатак техничких иновација, односно развијених технологија; непостојање вишка капацитета; високе препреке за улазак на тржиште; недостатак преговарачке моћи купаца; непостојање потенцијалне конкуренције; непостојање различитих неформалних и других веза између оператора; могућност примене противмера; непостојање или ограниченост простора за ценовну конкуренцију.

- IV – Непрописно прејудицирање садржаја општег аката РАТЕЛ-а који тек треба да се донесе

У Извештају о анализи ТПР бр.2, Извештају о анализи ТПР бр.3, Извештају о анализи ТПР бр.4, Извештају о анализи ТПР бр.7 (тачка 6.1.), се утврђује минимални обавезни садржај стандардне понуде за међуповезивање и приступ односно стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи, а ЗЕК прописује да РАТЕЛ ближе прописује минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардне понуде за међуповезивање и приступ односно стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи (чл. 64. ст. 6.). Неспорно је овлашћење РАТЕЛ-а да донесе општи акт којим ће утврдити садржај и начин објављивање стандардне понуде за међуповезивање и приступ, али то не може учинити у акту о анализи ТПР. На овај начин према нашем мишљењу, РАТЕЛ непрописно прејудуцира садржај општег акта који тек треба да донесе.

- V – Непостојање реалне потребе да се на тржишту фиксних електронских комуникација препозна 7 ТПР

Поставља се питање, да ли реално постоји економско, целисходно оправдање да се на фиксном тржишту и то на целој територији Републике Србије препозна чак седам ТПР, имајући у виду достигнути степен развоја на истом. Ово посебно када се има у виду, да до сада у извештајима о раду РАТЕЛ-а, није препозната толика потреба за регулацијом овог тржишта.

При томе се мора имати у виду чињеница, да трајније препреке, ако и постоје, није поставио оператор, већ сам закон. Наиме, и према ранијем Закону о телекомуникацијама број оператора који ће пружати услуге које захтевају ограничене ресурсе (фиксна и мобилна телефонија), а ни према садашњем ЗЕК-у за пружање услуга преко јавне фиксне мреже, не одређује Телеком, а тиме ни не спречава конкуренцију. Седам од девет предложених ТПР припадају тржишту услуга фиксне мреже који је сво време у режиму лиценце па до краја 2011. године.

Поставља се питање и како је могуће да постоји оволики раскорак у потреби регулације, између досадашњег препознатих услуга јавне фиксне телефонске мреже, тржишта међуповезивања (интерконекција са фиксном мрежом и повезивања са VoIP операторима), тржишта локалне петље (али само у односу на Telepop) и сада препознатих ТПР.

С обзиром, да је на седам ТПР у фиксној мрежи препознат Телеком Србија и број предложених обавеза који ће се на сваком од тих тржишта неметнути, поставља се питање да ли толика регулација активности Телеком-а неће довести до његовог не конкурентног деловања, посебно када се има у виду колико је дуготрајан процес за добијање сагласности РАТЕЛ-а из претходног периода.

Скрећемо дужну пажњу РАТЕЛ-у на чињеницу да је примена европског регулаторног оквира трајала непуних 15 година, при чему су тржишта која подлежу регулацији додавана сукцесивно из врло оправданог разлога који се огледа сазревању тржишта и неутралисању не малих превасходно економских ризика и

последица на тржишту. Другим речима, сматрамо да оквир дефинисан Законом оставља у мандат РАТЕЛ-у да анализира тржишта при чему треба избећи примену регулаторних мера која немају прецизно утемељење у тржишном амбијенту без јасно дефинисаних циљева који се желе постићи.

РАТЕЛ је дужан да кроз примену Закона заштити и очува тржишне принципе развоја делотворне конкуренције избегавањем наметања прекомерних обавеза. У прилог изнетом истичемо да регулација велепродајног тржишта оригинације позива јавној телефонској мрежи не налази тржишно оправдање у условима пуне регулација приступа локалној петљи док са друге стране резултира великим трошковима по оператора који обавезу мора испунити.

- VI – Извештај о извршеној анализи би се требао заснивати на подацима из 2010. године

Сматрамо да извештај о извршеној анализи морао да се заснива првенствено на подацима из 2010. године, с обзиром да су то врло променљиви подаци, а да је период примене утврђених обавеза дуг (и до три године). Наиме, према ЗЕК-у, РАТЕЛ најмање једном у три године врши анализу ТПР (чл. 60.). С обзиром на изнето, може се десити да примена ових тржишта траје у наредне три године, а донете одлуке се базирају на подацима из претходне две и по године. Период од скоро 6 година, је изузетно дуг поготово у области електронских комуникација где се промене у сваком погледу уобичајене.

У прилог изнетом, истичемо да је Смерницама за анализу тржишта и процену значајне тржишне снаге на основу регулаторног оквира за електронске комуникације 2002./Ц 165/03, између осталог предвиђено је да национална регулаторна тела треба да обаве процену очекиване структуре датог релевантног тржишта на основу *постојећих услова на тржишту*, односно треба да утврде да ли је дато тржиште потенцијално конкурентно те отуда да ли је одсуство делотворне конкуренције трајно, узимајући у обзир очекиване или предвидиве развоје догађаја на тржишту током неког разумног периода (тачка 1.2.). Значи и да су према Смерницама релевантни постојећи услови, а не услови који су постојали у претходном периоду.

У прилог изнетом наводимо да се тржиште електронских комуникација налази у регресији те да се капацитет конкурената битно променио у 2010. години. Недоследност у сагледавању реалних капацитета и удела на тржишту оператора довело је до асиметрије у наметању обавеза што Телеком Србија а.д. не може да прихвати. Очигледан превид, а тиме и прекомерно оптерећење по Телеком Србија, начињен је у спроведеним анализама велепродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи, велепродајног тржишта широкопојасног приступа и велепродајног тржишта приступа елементима мреже и припадајућим средствима. У преосталим анализама уочене су грешке у сагледавању нижег интензитета и тиме са мањим последицама по тржишну регулацију.

Сматрамо да неуважавање чињеница да су говорне услуге мобилних мрежа већ знатан супститут говорним услугама фиксне мреже, као и да је евидентан пад броја корисника и саобраћаја фиксне телефонске мреже очигледан доказ томе, доводи то погрешних закључака у погледу правца развоја капацитета тржишта. Поред наведеног не треба изгубити из вида да тржиште говорних услуга фиксне телефоније трпи последице вишегодишње регулативе цена услуга испод утврђених трошкова.

- VII – Предложено проглашење Телеком-а Србија за оператора са ЗТС на чак 8 од 9 ТПР изискује значајне додатне трошкове и нове процедуре

Нисмо сагласни са ставом РАТЕЛ-а који је изнет код већине предложених обавеза за Телеком Србија као оператора са ЗТС, да испуњавање истих неће проузроковати додатне трошкове и нове процедуре. Сматрамо да за испуњавање свих обавеза Телеком Србија мора ангажовати значајно како своје људске ресурсе, тако и екстерне стручне сараднике и консултанте. Осим додатних трошкова, то ће значајно успорити пословање Телеком-а Србија и његову конкурентност. У крајњој линији то ће се одразити и на приходе.

Поставља се питање у којој је мери оправдано наметати чак минимално 4 обавезе по сваком препознатом ТПР и да ли би предвиђени циљеви остварили и са мање обавеза и са мање ТПР.

У прилог изнетом, напомињемо да Смернице 2002/Ц 165/03 предвиђају да обавезе које се намећу оператору са ЗТС морају да буду оправдане у односу на циљеве који се желе постићи и пропорционалне постизању тих циљева, а национална регулаторна тела морају да образложе наметнуте обавезе и дају објашњење зашто су те обавезе имају сматрати пропорционалним. Принцип пропорционалности значи да се средства која се користе да се постигне постављени циљ не треба да буду више него што је примерено и неопходно за постизање тог циља. Поред тога што средства морају бити неопходна, она морају бити и најмање оптерећујућа тј. морају да буду минимално неопходна да се постигне тај циљ (тачка 4.).

Подела тржишта на малопродајна и велепродајна је логична, као и међусобна повезаност ових тржишта и утицаји једног на друго.

Подела тржишта на „фиксно“ и „мобилно“, која се провлачи кроз све анализе, је застарела и директно утиче на могућност прављења пакета сервиса, тј. на „бандловање“ и „блендовање“ сервиса. Ово није жеља оператора, са ЗТС или не, већ захтев тржишта. Сматрамо да се на овај начин се заустављају процеси конвергенције.

- VIII – С обзиром, на садржај нацрта Одлуке о ТПР, као и извештаја о анализи ТПР трајање јавних консултација би морало да буде дуже како би оператори могли да припреме адекватне и свеобухватне коментаре

Иако је испоштован законски минимални рок од 30 дана за трајање ових јавних консултација (чл. 35. ЗЕК-а), исте су с обзиром на чак девет предложених ТПР, као и на комплексан садржај извештаја о анализи тих тржишта требале да трају значајно дуже. Ово поготово из разлога што су поменути извештајима обухваћени и предлози за проглашење оператора са ЗТС и обавезама које би истима требало наметнути. Без обзира што би проглашење оператора и његове обавезе требало да буду предмет следећих јавних консултација, с обзиром да су та питања укључена у тренутне јавне консултације, садржај ових коментара је зато обимнији и захтева више времена за обраду. Поред тога, иако је трајање јавних консултација одређено у нешто дужем трајању од законског минимума, у њихово трајање је укључен и не мали период празника, када оператори нису радили, што објективно додатно смањује реално време за јавне консултације.

Напомињемо да су јавне консултације по питању утврђивања ТПР у околним земљама (нпр. у Хрватској) трајале месецима.

У прилог изнетом, истичемо да је и Смерницама 2002/Ц 165/03 предвиђено да период јавних консултација мора бити разуман (нпр. за одлуке о проглашењу оператора са значајним тржишним уделом би био разуман период од 2 месеца)- тачка 6.1. Смерница.

- IX – Примена релевантних прописа Европске уније о тржиштима подложним претходној регулацији, подразумева да утврђивање одређеног ТПР мора бити оправдано националним околностима

Неспорно је овлашћење РАТЕЛ-а да одреди релевантна тржишта уз примену одговарајућих препорука Европске уније о тржиштима подложним претходној регулацији према чл. 59. став 2. ЗЕК-а. Препоруком 2007/879/ЕЦ су препозната 7 тржишта као могућа ТПР. Тих 7 ТПР је преузео ЗЕК (чл.145. ст. 1.). Међутим, нацртом Одлуке о ТПР се број ТПР проширује за још два ТПР, тако да се поставља питање колико је то оправдано у националним околностима, иако не споримо овлашћење РАТЕЛ-а да то уради.

С тим у вези, желимо да напоменемо да је Смерницама 2002./Ц 165/03, између осталог изричито предвиђено да Комисија својом препоруком идентификује тржишта која могу да буду таква да оправдавају специфично регулисање, али да ли је то оправдано, с обзиром на националне околности цене и утврђују национална регулаторна тела (тачка 1.2.).

Сагласно изнетом, сматрамо да предлог да се на тржишту електронских комуникација у Републици Србији препозна чак 9 ТПР не одговара условима и карактеристикама овог тржишта.

- X – Непостојање правног основа за одређивање на малопродајном нивоу обавеза објављивања одређених података, недискриминаторског поступања, рачуноводственог раздвајања, контроле цена и примене трошковног рачуноводства оператору са ЗТС на малопродајном тржишту приступа јавној телефонској мрежи (ТПР 1) и малопродајном тржишту јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације (ТПР 9) нити правног основа за одређивање обавезе пружања малопродајних услуга под одређеним условима

У склопу извршених анализа тржишта РАТЕЛ је извршио и анализу малопродајног тржишта приступа јавној телефонској мрежи (ТПР 1) и малопродајног тржишта јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације (ТПР 9).

У Извештајима о анализи малопродајног тржишта приступа јавној телефонској мрежи (ТПР 1) и малопродајног тржишта јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације (ТПР 9) РАТЕЛ предлаже да се у складу са извршеном анализом ових тржишта Телекому Србија, као оператору са ЗТС, наметну следеће регулаторне мере: обавеза објављивања одређених података, обавеза недискриминаторског поступања, обавеза рачуноводственог раздвајања и обавеза контроле цена и примене трошковног рачуноводства. Такође у Извештајима о анализи наведених малопродајних тржишта Агенција је констатовала да постоји могућност да одреди у складу са чланом 71. ЗЕК-а и обавезу пружања малопродајне услуге под одређеним условима, у случају да се утврди да одређивање наведених обавеза није делотворно.

Неопходно је да укажемо приликом анализе тржишта РАТЕЛ у Извештајима о анализи наведених релевантних малопродајних тржишта није доследно применио Препоруку 2007/879/ЕС Европске комисије о релевантним тржиштима на подручју електронских комуникација која су подложна претходној (ex ante) регулацији, што је био обавезан да учини у складу са ЗЕК-ом и да је погрешно применио одредбе члана 63 и с њим у вези чланова 64, 65, 66. и 68. као и члана 71. ЗЕК-а, те да тих разлога да не постоји правни основ за одређивање Телекома Србија, као оператору са ЗТС, горе наведених обавеза на поменутих малопродајним тржиштима. Изнето заснивамо на следећем:

У складу са чланом 60. став 1. ЗЕК-а Агенција је дужна да анализу релевантних тржишта врши уз примену одговарајућих препорука Европске уније о анализи тржишта и утврђивању значајне тржишне снаге. Препоруком 2007/879/ЕС Европске комисије о релевантним тржиштима на подручју електронских комуникација која су подложна претходној (ex ante) регулацији у члану 15. је

предвиђено да регулаторна контрола малопродајних услуга треба да буде наметнута само у случају када регулаторно тело оцени да се релевантним мерама на veleprodajном сегменту нису испунили циљеви од јавног интереса. Ова препорука углавном идентификује veleprodajна тржишта чије адекватно регулисање је намењено решавању питања недостатка ефикасне конкуренције која се манифестује на крајње кориснике тржишта. Уколико национално регулаторно тело докаже да су регулаторне интервенције на тржишту veleprodaje биле неуспешне у том случају релевантно малопродајно тржиште може бити подложно претходној (ex ante) регулацији.

Из Препоруке ЕУ произилази да се мере везане за регулисање малопродајних услуга могу одредити оператору са ЗТС само ако регулаторно тело докаже да релевантна регулаторна мера на veleprodajном тржишту не би постигла жељене циљеве односно ако је била неуспешна. Дакле, наметање обавеза оператору са ЗТС на малопродајним тржиштима се примењује као крајња регулаторна мера када друге регулаторне мере (на релевантном veleprodajном тржишту) нису дале жељене ефекте, а не на почетку анализирања релевантних тржишта као што је то учинила Агенција. Сматрамо да регулаторне обавезе прописане за поменута малопродајна тржишта нису могле бити наметнуте Телекому Србија, имајући у виду да Агенција по први пут врши анализу тржишта на начин који се примењује и важи у земљама ЕУ, те да до сада није анализирала veleprodajна тржишта, која су сходно Препоруци ЕУ првенствено предмет претходне регулације, нити је могла да утврди какви су ефекти примене регулаторних мера на одговарајућим veleprodajним сегментима односно да ли се истим постижу жељени циљеви и да ли су делотворни, као и да у самим Извештајима о анализи релевантних малопродајних тржишта није дала нити је могла дати показатеље неуспешности примене мера које предлаже на релевантним veleprodajним тржиштима, као услова за претходно регулисање релевантно малопродајног тржишта према Препоруци ЕУ, с обзиром да се исте први пут уводе и да до сада нису биле примењене.

Са друге стране посебно напомињемо да се обавезе из Извештаја о анализи малопродајног тржишта приступа јавној телефонској мрежи (ТПР 1) и Извештаја о анализи малопродајног тржишта јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације (ТПР 9) које је Агенција одредила на малопродајном нивоу (обавеза објављивања одређених података, обавеза недискриминаторског поступања, обавеза рачуноводственог раздвајања, обавеза контроле цена и примене трошковног рачуноводства) не могу одредити на малопродајном нивоу већ се исте могу утврдити само за релевантна veleprodajна тржишта што произилази одредаба члана 64. 65. 66. и 68. ЗЕК-а на који се РАТЕЛ у извештају о анализи наведених малопродајних тржишта позива.

Обавезе које се могу одредити оператору са ЗТС само су побројане чланом 63. ЗЕК-а док је њихова разрада даље дата кроз чланове 64-71.ЗЕК-а. Тако из чланова 64,65. 66. и 68. ЗЕК-а произилази да су обавезе објављивања одређених података, недискриминаторског поступања, рачуноводственог раздвајања и обавеза контроле цена и примене трошковног рачуноводства везане за услуге

међуповезивања и приступа, што упућује да се ове обавезе везују за велепродајни сегмент пружања услуга и на шта указују и дефиниције међуповезивања и приступа из члана 4. став 1. тачка 27) и тачка 37) ЗЕК-а, тако да те регулаторне мере не могу бити одређене за малопродајна тржишта.

У Извештајима о анализи наведених малопродајних тржишта РАТЕЛ наводи да уколико су утврди да одређивање поменутих обавеза (за које сматрамо да нису у складу са ЗЕК-ом јер се не могу одредити за малопродајни ниво) није делотворно да РАТЕЛ Телекому Србија може наметнути обавезу пружања малопродајних услуга под одређеним условима у складу са чланом 71. ЗЕК-а. Из члана 71. ЗЕК-а произилази да се оператору са ЗТС, ова обавеза може наметнути само у случају када се оцени да одређивање осталих обавеза из члана 63. не би било делотворно, а управо те обавезе су везане за релевантни велепродајни сегмент пружања услуга. Будући да РАТЕЛ по први пут врши анализе тржишта у складу са препорукама и смерницама ЕУ као и Законом о електронским комуникацијама, да у оквиру тих анализа Агенција по први пут врши анализе релевантних велепродајних тржишта, до сада није ни могла да утврди, као услов за претходну регулацију малопродајних услуга, да ли су регулаторне мере на тим велепродајним тржиштима неделотворне, јер исте нису примењене, већ се по први пут уводе за оператора са ЗТС, те сматрамо да не постоји основ да се у овој почетној фази анализе напоменутих малопродајних тржишта примене регулаторне мере из члана 71. ЗЕК-а. Из тих разлога сматрамо да не постоји правни основ ни за примену члана 71. ЗЕК-а.

Иако сматрамо да не постоји правни основ за утврђивање обавеза које у својим Извештајима о анализи наведених малопродајних тржишта предвиђа РАТЕЛ, опреза ради истичемо да у оквиру „Обавезе објављивања одређених података“ у вези са пружањем малопродајне услуге приступа јавној телефонској мрежи и јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације (као једне од четири обавезе које РАТЕЛ предлаже да се одреде Телекому Србија као оператору са ЗТС), наложио је Телекому Србија обавезу прибављања претходне формалне сагласности од стране РАТЕЛ-а за сваку промену цена регулисане малопродајне услуге приступа односно малопродајне цене ЈДТФ услуге и промену цена комбинованих пакета у којима је садржана регулисана услуга приступа односно ЈДТФ услуга.

С тим у вези напомињемо да се обавеза објављивања одређених података сходно члану 64. ЗЕК-а односи на рачуноводствене податке, техничке спецификације, карактеристике мреже, услове понуде и коришћења (укључујући ограничења), рокове важења понуде и цене у вези са услугама међуповезивања и приступа. Дакле, ЗЕК у оквиру наведене обавезе не предвиђа обавезу прибављања претходне сагласности на малопродајне цене регулисаних услуга. Такође у смислу измењене и допуњене Директиве о приступу и међуповезивању електронских комуникационих мрежа и припадајуће опреме 2009/140ЕЦ (члан 9.) јасно је да обавеза објављивања одређених података има за циљ обезбеђивање транспарентности и у том циљу у складу са наведеним чланом Директиве национални регулаторни органи чланица ЕУ могу да захтевају од оператора да

објаве одређене информације, мрежне карактеристике, услове испоруке укључујући и услове којима се ограничавају приступ односно коришћење услуга и апликација као и цене. Обавеза прибављања претходне сагласности на промену цена наведених услуга по својој природи не може се подвести под обавезу објављивања података, нити под било коју од преостале три обавезе које у оквиру ТПР 1 и ТПР 9 Агенција предлаже да одреди Телекому Србија из разлога што се транспарентност у односу на крајње кориснике-претплатнике (цене, тарифе, опште услове пружања малопродајних услуга), постиже извршавањем обавеза од стране оператора који извиру из одредаба ЗЕК-а (поглавље под називом „Заштита права корисника и претплатника“), док ће са друге стране Агенција имати транспарентан увид у услове и цене услуга с обзиром да је сходно члану 106. ЗЕК-а оператор дужан да услове уговора, цене и све њихове измене достави Агенцији најкасније на дан њиховог ступања на снагу. Са друге стране имајући у виду да је у овом случају реч и о услугама универзалног сервиса нити ЗЕК нити било који други подзаконски акт не предвиђа основ по којем би Агенција за услугу приступа јавној телефонској мрежи и за јавно доступну телефонске услуге имала овлашћење да оператору са ЗТС наметне обавезу прибављања претходне сагласности на цене ових услуга већ само да сходно члану 56. ЗЕК-а наложи прилагођавање понуђених цена или услова коришћења универзалног сервиса на начин који је јаван и недискриминаторан и то ако процени да је то у интересу обезбеђивања једнаких могућности за коришћење услуга особама са инвалидитетом односно обезбеђивања приступачности за социјално угрожене кориснике. Иако из изнетих аргумената произилази да не постоји основ за одређивање Телекому Србија прибављања сагласности на малопродајне цене услуга у оквиру обавеза које је Агенција предвидела за Телеком Србија на ТПР 1 и ТПР 9, напомињемо да би исто уколико се примени представљало додатно оптерећење за Телеком Србија, имајући у виду досадашњу процедуру прибављања сагласности, а да се циљ који се жели постићи одређивањем овакве обавезе Телекому Србија може реализовати мерама које Агенција за наведене малопродајне услуге може да одреди само у оквиру ЗЕК-а.

- XI – Остале недоследности

У предложеним извештајима анализа тржишта, РАТЕЛ није на јасан и недвосмислен начин описао које обавезе се намећу под рачуноводственим раздвајањем.

Приликом специфицирања ове обавезе (код свих тржишта) РАТЕЛ се позива на Правилник о примени трошковног принципа који регулише примену трошковног рачуноводства. Скрећемо пажњу да мобилна телефонија користи потпуно другу, засебну мрежу, од фиксне телефоније, која је могла да се прати као посебан пословни сегмент, нпр. пружање услуга оригинације позива није могуће пратити као пословни сегмент (у домену трошкова). С обзиром да се за пружање свих услуга на регулисаним тржиштима користе заједнички мрежни елементи, запослени, ОРЕХ и

сл., једини начин за њихово одвојено праћење је применом алата трошковног рачуноводства (нпр АБЦ).

Може се закључити да ове две мере представљају практично само једну меру, те је извештаје о анализама тржишта потребно допунити прецизнијим објашњењем рачуноводственог раздвајања.

У оквиру описа рачуноводственог раздвајања наведено је да је РАТЕЛ овлашћен да све податке објави, уколико то доприноси развоју конкуренције (уз ограничење да се битно не угрози рад оператора). Имајући у виду да ће се Телеком Србија ускоро котирати на берзи, није регулисано питање објављивања података с обзиром на то да су правила берзе, по овом питању, врло рестриктивна.

РАТЕЛ у својој анализи тржишта наводи да ће извештај независног ревизора објављивати на сајту. Напомињемо да уколико у извештају ревизора постоје поверљиви подаци о пословању оператора, исти се не могу објављивати.

ПОЈЕДИНАЧНИ КОМЕНТАРИ:

- ТПР 1. – Малопродајно тржиште приступа јавној телефонској мрежи

Иако сматрамо да не постоји законски основ за наметање обавеза Телекому Србија како је то предвидео РАТЕЛ у извештајима о анализи малопродајног тржишта приступа јавној телефонској мрежи, што смо аргументовали у тачки X општег коментара, опреза ради истичемо следеће појединачне коментаре.

У Извештају анализи малопродајног тржишта приступа јавној телефонској мрежи у тачки 6.1. потребно је брисати став 4. у смислу горе изнетог општег коментара који се односи на непостојање правног основа за наметање обавезе прибављања претходне формалне сагласности од стране РАТЕЛ-а на сваку промену цена регулисане малопродајне услуге приступа и промени цена и садржаја комбинованих пакета у којима је садржана регулисана услуга приступа.

Сматрамо исправним да целом тексту треба користити израз „корисник“ уместо израз „претплатник“.

Тачка 3.1.1. Производна димензија тржишта

Желимо да укажемо да је занемарена чињеница да се приступ телефонској мрежи може обезбедити и преко широкопојасног прикључка у случају коришћења ИМС система, односно дефинисања СИП корисника. Ово је посебно битно у случају

дељеног приступа, јер ће поменута технологија представљати будућност фиксних телекомуникација, а захтеваће само виши део спектра доступне парице.

Географско ограничење CDMA технологије није веће него што је ограничење кабловске, напротив бежичне технологије су у погледу географске расподеле далеко погодније од кабловских, а у погледу квалитета телефонске услуге пружају приближно једнак, или чак бољи квалитет, у зависности од типа и изведбе кабловске мреже (ваздушна или подземна) са којом се пореде.

У вези са питањем *да ли приступ коришћењем фиксне мреже и приступ коришћењем бежичне фиксне или мобилне мреже припадају јединственом релевантном тржишту*, сматрамо да треба поредити приступ коришћењем фиксне мреже са потенцијалним WiMax/WBCDMA или евентуално са CLL приступом, а не са стандардним мобилним приступом. Уколико се то уради, добија се веома различит закључак од оног који је предочен.

У случају да се на тржишту регулише примена WiMax/WBCDMA технологија, ситуација Телекома Србија на тржишту би се драстично променила у кратком року.

Сматрамо да се потенцијал кабловских оператора са мрежом од око 850.000 прикључених корисника мора сагледати кроз број „*home passed*“ корисника јер би се на тај начин сагледао више него знатан тржишни утицај кабловских оператора како у сегментима супституције на страни тражње тако и супституције на страни понуде.

Истичемо да се цео сачињени извештај своди на анализу три врсте прикључака, аналогни телефонски прикључак, дигитални телефонски прикључак (ISDN) и CDMA, иако дефиниција за јавну телефонску мрежу (Члан 4, став 1, алинеја 19. ЗЕК-а) обухвата шири скуп технологија. Сматрамо да недостаје образложење због чега је анализа сведена на ове три врсте прикључака и тиме се занемарује потенцијал осталих мрежа и технологија. На овај начин изведени закључци и тиме дефинисане обавезе ЗТС оператора доводе до очигледне асиметрије у сагледавању конкурентних капацитета.

Стиче се утисак да није направљена јасна разлика између физичких медијума (метална парица, оптика, бежични приступ) и приступних технологија.

Скрећемо пажњу да резиденцијални корисници не користе ISDN PRI прикључак како је наведено у документу (страна 18).

Тачка 3.2 – Супституција на страни тражње

Оцена да број корисника фиксне мреже бележи благи пораст није тачна, поготово што се очекује пад броја корисника ПОТС и ИСДН који су и предмет анализе овог тржишта. Треба истаћи и да смо сведоци, неколико година уназад, да услуге мобилне телефоније све више у сегменту говорних услуга представљају евидентан супститут говорним услугама фиксне телефонске мреже.

Имајући у виду наведено сматрамо да РАТЕЛ, у интересу тржишта и његовог даљег развоја, треба да допуни предметну анализу и извуче релевантне закључке сагледавајући перспективе тржишта.

Скрећемо пажњу да је на страни 19 нејасан последњи став, имајући у виду да се као посебно тржиште анализира тржиште широкопојасног приступа. Сходно томе

предмет анализе овог тржишта никако не може да буде широкопојасни приступ односно квалитет широкопојасног приступа преко различитих технологија.

Такође, подсећамо да корисници услуга мобилне мреже могу да имају приступ ТВ садржајима (страна 20, став 3.). Општи тренд у свету је конвергенција сервиса и мрежа, а имајући у виду да је у овим извештајима наведено да ће РАТЕЛ радити анализе тржишта у периоду од 3 године, потребно је узети у обзир изузетно динамичне промене у области електронских комуникација.

Тачка 3.3 - Супституција на страни понуде

Анализом наведене тачке дошли смо до закључка да се услуге приступа коришћењем фиксне и мобилне мреже не могу сматрати супститутима. Наиме, сматрамо да су технологије WiMax/WBCDMA у сегменту фиксне телефоније потпуно упоредиве са CDMA и то што њихова употреба није регулисана не може бити оправдање за изузимање, већ мотив да се регулација спроведе.

Тачка 4.1.2. Контрола инфраструктуре која не може лако да се реплицира

Изведени закључак о предности Телекома Србија је у овом случају истакнут више него што је оправдано. Регулација бежишних технологија не може се сматрати делом одговорности Телекома Србија.

Тачка 4.1.5. Економија обима

Истичемо да су у анализи економије обима у потпуности занемарена средства/инвестиције која оператор са великим бројем корисника мора да уложи у циљу унапређења и модернизације мреже са једне стране, као и услед законских и регулаторних обавеза са друге стране.

Тачка 4.1.6. Економија опсега

Приликом констатације да се «Употреба заједничке инфраструктуре за различите сервисе у фиксној мрежи појавила се са почетком пружања услуга мобилне телефоније», у потпуности је занемарена чињеница да је Телеком Србија и пре ове анализе тржишта примењивао интерне трансферне цене у истом износу као према другим операторима и то не само за пословни сегмент мобилне телефоније него и за остале пословне сегменте (страна 31).

Тачка 5.1. Препреке за развој тржишне конкуренције на тржишту приступа

Није јасна констатација дата у тачки 5.1.1. «Механизми вертикалног преношења тржишне снаге», будући да је Телекому Србија наметнута обавеза пружања услуга приступа на veleпродајном нивоу.

Такође у тачки 5.1.2. « Механизми хоризонталног преношења тржишне снаге», се констатује да је услуга приступа интегрисана у пакет са услугом ЈДФ и да корисници немају могућност да ове услуге купе одвојено. Важно је напоменути да ни код других «оператора који поседују приступну мрежу» такође није могуће «купити» услуге одвојено. Из наведеног разлога није јасно зашто се «Малопродајно тржиште

јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације“ анализира одвојено од малопродајног тржишта приступа.

У вези са констатацијом у последњем ставу тачке 5.1.3.: «Такође, Агенција закључује и да би, у таквим условима и услед одсуства конкуренције, Телеком Србија био у позицији да мање инвестира, повећава трошкове и снижава ниво квалитета услуге, на штету крајњег корисника.» , желимо да напоменемо да управо обавезе које Агенција има намеру да постави Телекому Србија и које наведене у извештајима о анализама тржишта, а посебно на Тржиштима 4 и 5, могу да доведу до смањења инвестиција и повећања трошкова.

Тачка 6. – Обавезе оператора са значајном тржишном снагом

Ради избегавања недоумица и залажења у евентуално друга тржишта, сматрамо да је у комплетном извештају неопходно прецизирати да се ова анализа односи на приступ јавној телефонској мрежи, како и гласи назив извештаја.

Тачка 6.1. Обавеза објављивања одређених података

Обавеза «Опис посебних услова за приступ услугама са додатом вредношћу» је нејасна. Наиме, потребно је навести шта конкретно од података треба да обухвате «посебни услови». Телеком поседује «интелигентну» платформу уз помоћ које се реализују услуге са додатом вредношћу, али садржај обезбеђује трећа страна као и накнаде за крајње кориснике.

Тачка 6.3. Обавеза рачуноводственог раздвајања

С обзиром на обавезе утврђене у анализи велепродајног тржишта број 4, као и да су услови за рашчлањени приступ локалној петљи, који су тренутно у примени управо прописани од стране РАТЕЛ-а, није јасно због чега се поново позива на предметну обавезу.

С обзиром на то да није од посебне важности начин на који је РАТЕЛ интерно организовао посао анализе тржишта, није јасно због чега је на страни 13. став 2. релевантно навођење Радне групе, осим уколико иста није укључивала и чланове ван РАТЕЛ-а, а што нигде није наведено.

- ТПР 2. – Велепродајно тржиште оригинације позива у јавној телефонској мрежи на фиксној локацији

У односу на ТПР која су наведена у чл. 145. ст. 1. ЗЕК-а, нацрт Одлуке о ТПР прецизира да је тржиште под бројем 2. велепродајно тржиште оригинације позива у јавној телефонској мрежи „на фиксној локацији“.

У извештају о извршеној анализи овог тржишта наведено је да РАТЕЛ одредио да ово тржиште обухвата услуге оригинације позива из јавне телефонске мреже Телеком-а Србија на фиксној локацији према бројевима из своје мреже, као и према бројевима који припадају другим мрежама у земљи и иностранству.

Према нашем мишљењу, утврђивати ово тржиште нема објективне потребе у случају када је већ препознато тржиште локалне петље као ТПР. Постојање овог тржишта као ТПР је целисходно и потребно само у ситуацији када је тржиште у потпуности дигитализовано, а још увек није отворена локална петља. Нисмо сагласни са ставом који је наведен у Извештају о анализи овог тржишта да једино у случају постојања економије обима, услуга рашчлањеног приступа локалној петљи би могла да буде супститут за услугу оригинације позива односно да рашчлањени приступ локалној петљи не представља супституцију за услугу оригинације позива из јавне фиксне телефонске мреже (тачка 3.3.2.).

Поред тога, истакнуто је у закључку Извештаја о анализи овог тржишта, да су обавезе које ће се Телеком-у Србија наметнути на veleпродајном нивоу неопходне и подстакнуће конкуренцију на малопродајном тржишту приступа јавној телефонској мрежи, као и на малопродајном тржишту јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације, а ти циљеви су већ обезбеђени отварањем локалне петље. У складу са изнетим, нема реалног оправдања за ово двоструко регулисање за остварење истих циљева.

Поред тога, у Извештају о анализи овог тржишта наведено је да је Телеком Србија као оператор са ЗТС препознат на основу свега 6 критеријума (величина оператора и његових конкурената, посебно у погледу броја корисника и прихода на тржишту; контрола над инфраструктуром која не може лако да се реплицира; недостатак или низак ниво преговарачке моћи купаца; економија обима; економија опсега; степен вертикалне интеграције), иако је према члану 61. ст. 1. и 2. ЗЕК-а Агенција је била дужна да примени најмање 12 прописаних критеријама да би утврдила да постоји појединачна значајна тржишна снага (нису обухваћени следећи критеријуми: технолошка предност оператора која му омогућава надмоћан положај на тржишту; лак или повлашћен приступ тржиштима капитала односно финансијским ресурсима; високи степен развоја дистрибутивне и продајне мреже; недостатак потенцијалне конкуренције; постојање препрека за ширење). Поред тога, РАТЕЛ није ни образложио разлоге зашто су тих 6 критеријума применљиви на Телеком Србија осим код првог критеријума (величина оператора) где је навео да је учешће Телеком-а Србија на овом тржишту 100% што омогућава спречавање развоја конкуренције и независно понашање у односу на конкуренцију и крајње кориснике. С тим у вези напомињемо, да је постојање конкуренције на тржишту фиксне мреже и услуга ван могућности Телеком-а Србија, јер постојање и број оператора који ће пружати јавно доступне телефонске услуге преко јавне фиксне телефонске мреже је у систему издавања лиценце до краја ове године (чл. 149. ЗЕК-а), као што је то било и у претходном периоду пре ступања на снагу ЗЕК-а. Напомињемо, да величина оператора на тржишту не подразумева апсолутно и њену злоупотребу, поготово

уколико нису евидентирани релевантни случајеви злоупотребе у претходном периоду.

Као што смо то већ наводили, код обавезе рачуноводственог раздвајања и обавезе контроле цена и примене рачуноводства трошкова, у погледу питања примене Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.3. и 6.4. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

Кроз цео извештај се потенцира могућност да други оператори почну да пружају услугу оригинације позива услед повећања малопродајних цена традиционалних оператора. Обзиром да се извештајем о анализи малопродајног тржишта јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације предвиђа да Телеком Србија буде проглашен за ЗТС на малопродајном тржишту јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације то значи ће малопродајне цене морати да буду одобрене од стране РАТЕЛ-а у оквиру регулаторних мера за малопродајне услуге предвиђених одредбама ЗЕК-а, те да тако неће постојати могућност да Телеком Србија значајно повећа своје малопродајне цене што би резултирало да су крајњи корисници угрожени и да је потребно створити услове да други оператори пружају услугу оригинације позива као одговор на велика повећања цена традиционалног оператора.

Телеком Србија је већ омогућио одређену врсту избора оператора тако што је омогућио да преко услуге 0800 корисници бирају преко ког оператора ће да реализују полазни међународни саобраћај, те сматрамо да није у потпуности тачна констатација РАТЕЛ-а да Телеком Србија није нудио велепродајну услугу оригинације другим операторима.

Тачка 3.2.1. Оригинација из мобилних мрежа као замена за оригинацију из фиксних мрежа

Сматрамо да тачку 3.1.2 Међуповезивање (интерконекција) на тржишту јавне фиксне телекомуникационе мреже треба избрисати. Наиме у овој тачки даје се преглед преговора о интерконекцији између Телекома Србија и Орион телекома као и Телекома Србија и Теленора који су се односили на цене терминације у фиксну мрежу Телекома Србија. Затим је наведено да Телеком Србија није нудио нити је предвидео ову услугу у Стандардној понуди. Желимо да напоменемо да Телеком Србија није био у обавези да понуди услугу избора и предизбора оператора нити је РАТЕЛ прописао услове за пружање исте, те из тог разлога сматрамо да ову тачку треба избрисати. Такође, подсећамо да је предмет ове анализе оригинација позива а не услови терминације позива.

Тачка 3.2.2. Позиви путем Интернета (ВоИП)

У овој тачки као замена за позиве започете из фиксне мреже, трећи став наводи да су ВоИП оператори остварили 90 пута мањи полазни међународни саобраћај него Телеком Србија што сматрамо да није коректан податак. С обзиром на податак да су ВоИП оператори почели да пружају ову услугу у току 2009. године, мислимо да релевантна анализа може да се уради само за 2010. годину.

Као једна од обавеза која се намеће оператору са ЗТС је да на сваки разуман захтев за међуповезивање у сврху коришћења услуга оригинације позива, међуповезивање оствари најкасније у року од осам дана од дана подношења захтева. Скрећемо пажњу на кратак рок, из разлога што је пре саме реализације повезивања потребно да се ураде одговарајући административни послови – потписивање уговора и сл.

- ТПР 3. – Велепродајно тржиште терминације позива у јавној телефонској мрежи

Обавезе свих оператора на тржишту морају бити једнаке, не постоје оправдани разлози за различито третирање оператора на овом тржишту. Сходно изнетом, у циљу поштовања равноправних услова за пословање оператора као једно од основних начела регулисања односа у области електронских комуникација у складу са ЗЕК-ом (чл. 3. тачка 2.), код Телеком-а Србија треба избрисати обавезу рачуноводственог раздвајања и обавезу примене рачуноводства трошкова, јер је за Огип Телеком предвиђена само обавеза контроле цена. Уколико РАТЕЛ остане при истом ставу сматрамо да је потребно додатно аргументовати изведене закључке.

Као што смо то већ наводили, код обавезе рачуноводственог раздвајања и обавезе контроле цена и примене рачуноводства трошкова, у погледу питања примене Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.3. и 6.4. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

Такође, сматрамо да би при анализи овог тржишта било целисходно анализирати само услугу терминације националних позива у јавну телефонску мрежу. У том смислу, потребно је изоставити делове којима се даје преглед услова пружања транзитирања саобраћаја, терминације међународног саобраћаја и сл. с обзиром да је предмет ове анализе подручје Србије како је и наведено у тачки 3.7. ове анализе и сходно томе РАТЕЛ је надлежан да уређује односе између националних оператора тј. оператора који пружају услуге на територији Србије. Поред тога, у тачки 3.7 географска димензија релевантног тржишта погрешно је наведено да се међународни саобраћај може терминирати само преко мреже

Телекома Србија и ВоИП оператора с обзиром да су и други национални мобилни оператори повезани са операторима у иностранству и имају могућност терминације међународних позива у фиксну мрежу Телекома Србија.

Тачка 3.1. Карактеристике тржишта терминације позива у јавној телефонској мрежи

У овој тачки је потребно кориговати наведени број локалних централа у Стандардној понуди Телекома Србија на 53 локалне централе.

Потребно је избрисати део „У току је измена Уговора о интерконекцији између Телекома Србија и Теленор у смислу допуне техничко-економских услова интерконекције фиксне и мобилне мреже Телекома Србија са фиксном мрежом Теленора.“ обзиром да је ова измена извршена у децембру 2010.

Потребно је кориговати део (тачка 3.1) у коме се наводи да је различита топологија мреже Телекома Србија и Орион телекома и да из тог разлога мора се водити рачуна о начину повезивања. Уговором о интерконекцији Телекома Србија и Орион телекома није дефинисано да је топологија мреже Орион телекома различита од топологије мреже Телекома Србија. Орион телеком је дефинисао цене за терминирање у сопствену мрежу на локалном, транзитном и националном нивоу па самим тим и њихова мрежа мора да буде организована на исти начин. Необично је да Агенција која је прописала начин интерконекције мрежа Телекома Србија и Орион телекома указује на разлику у организацији мрежа ова два оператора, те у том смислу није јасна сврха овог параграфа. Такође, важно је напоменути да у случају интерконекције са мобилним мрежама, организација фиксне мреже Телекома Србија није била проблем мобилним операторима, а познато је да се организација мобилних мрежа суштински разликује од организације мреже традиционалног оператора.

При сагледавању пословања ВоИП оператора наводе се цене у разлици националних и међународних позива што никако нема утицај на пословање ВоИП оператора. Треба напоменути да ВоИП операторима није додељена нумерација од стране Агенције па се самим тим и не може причати о националној интерконекцији. Такође, желимо да напоменемо да је Телеком Србија једини оператор који је омогућио ВоИП операторима терминирање саобраћаја у своју мрежу па са тог аспекта овде не треба разматрати услове интерконекције већ спремност оператора да уопште дозволе повезивање на своју мрежу.

При анализи недостатка преговарачке моћи купца наведено је да је Орион телеком на губитку обзиром да је саобраћај који је Орион телеком упутио у мрежу Телекома Србија већи од саобраћаја који је Телеком Србија упутио Орион телекому. Ово је тачно само ако се уско гледа међуоператорски обрачун али ако се узме у обзир да је овај саобраћај Орион телеком наплатио од својих корисника глобално гледано никако се не може закључити да је Орион телеком на губитку. Кад се посматрају приходи и трошкови увек морају да се сагледају укупни приходи и трошкови јер за оператора је глобално боље да шаље више саобраћаја обзиром да

је маргина која се оствари од крајњих корисника углавном већа од интерконекцијских прихода.

Тачка 6. – Обавезе за операторе са значајном тржишном снагом

Поред обавезе објављивања стандардне понуде за међуповезивање и приступ, кроз ову анализу се предвиђа обавеза Телекома Србија да РАТЕЛ-у, у односу на пружање релевантне услуге, доставља полугодишње извештаје са следећим индикаторима ефикасности (Key Performance Indicators - КПИ):

- просечно време успостављање вода за међуповезивање;
- просечно време отклањања квара на воду за међуповезивање;
- податке који се односе на пружање услуге заједничког коришћења простора (колокације).

Будући да су односи између оператора регулисани уговорима о интерконекцији, да су детаљно утврђена права и обавезе оператора по одређеним питањима, као и да оператори имају утврђене оперативне процедуре, сматрамо да не постоји потреба да се Телекому Србија намеће обавеза достављања ових податка, јер се на тај начин само повећавају оперативни трошкови.

Скрећемо пажњу да неаргументовано иста обавеза није наметнута и Орион телекому, иако су и Телеком Србија и Орион телеком на овом тржишту препознати као оператори са ЗТС. Сматрамо да је потребно да РАТЕЛ примерено образложи асиметрију у наметнутим обавезама.

Тачка 6.4. – Омогућавање приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава

Предлажемо брисање алинеја у којима су наведене обавезе које нису ни у каквој вези са услугама терминирања позива. На пример: нејасно је коришћење термина „приступ“ и обавеза које су прописане, јер није ни у каквој вези са услугом „терминирања“ позива у фиксној мрежи. Сходно томе, обавезу: „Омогућавање приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава“, је потребно брисати, јер је већ предвиђена обавеза „обезбеђивање међуповезивања мрежа и припадајућих средстава“.

Ово тржиште се односи на терминацију позива у фиксну мрежу, за коју је у 2010. години РАТЕЛ донео посебне одлуке за Teleпог (фиксни) и Орион.

- ТПР 4. – Велепродајно тржиште (физичког) приступа елементима мреже и припадајућим средствима (укључујући дељени и потпуни рашчлањени приступ локалној петљи)

Сматрамо да је ово ТПР неоправдано и по свом целокупном садржају и по предложеном оператору са ЗТС.

Телеком Србија није једини ималац инфраструктуре на територији Републике Србије, а та се чињеница није сагледала. Сматрамо да је РАТЕЛ морао у извештају о извршеној анализи да препозна све имаоце ове инфраструктуре и права приступа,

као и легитимитет њихових носиоца, из разлога што Телеком Србија већ дуги низ година трпи нелојалну конкуренцију од стране одређених ималаца ове инфраструктуре који су према раније важећем Закону о телекомуникацијама исту требали да користе само за сопствене потребе, без прибављања дозволе („приватне телекомуникационе мреже“), а не да дају приступ истој трећим лицима. Према важећем ЗЕК-у ови имаоци инфраструктуре су требали да се пријаве РАТЕЛ-у у складу са чл. 38. ЗЕК-а. Подсећамо да се одредбе ЗЕК-а не односе само на електронске комуникационе мреже за посебне намене (чл. 2. и чл. 4. тачка 8.), али да се односе на остале електронске комуникационе мреже. Из изнетих разлога Извештај о извршеној анализи сматрамо да се не заснива на реалним и правилно утврђеним чињеницама.

Сматрамо да није у складу са чл. 64. ст. 1. ЗЕК-а наметање изричито обавезе објављивања рачуноводствених података, техничких спецификација, карактеристика мреже, услова понуде и коришћења (укључујући и ограничења), рокова важења понуде и цене у вези са пружањем услуге рашчлањеног приступа локалној петљи како је то наведено у тачки 6.1. Извештаја о анализи, из разлога што је ова обавеза прописана у том садржају прописана искључиво у вези са пружањем услуга међуповезивања и приступа (а не рашчлањеног приступа локалној петљи).

Према томе, ЗЕК прописује да се обавеза објављивања одређених података оператору са ЗТС на релеватном тржишту приступа елементима мреже и повезаним средствима, односи само на сачињавање и објављивање стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи у складу са општим актом Агенције којим се прописује њен минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардне понуде и то року од 60 дана од пријема захтева Агенције (чл. 64. ст. 3 и 6.). Значи ЗЕК не предвиђа обавезу објављивања података о условима за колокацију и приступ мрежној инфраструктури, укључујући и кабловску канализацију. Међутим, у Извештају о извршеној анализи (тачка 6.1.) се управо то предвиђа да се подаци о условима за колокацију и приступ мрежној инфраструктури, укључујући и кабловску канализацију могу навести у оквиру Стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи или да се могу посебно објавити, али се и тада морају применити начела из ове стандардне понуде. Овакво прописивање обавеза сматрамо да није у складу са ЗЕК-ом. Такође, РАТЕЛ даље наводи да ова стандардна понуда мора бити формирана на такв начин да омогући оператору кориснику рашчлањеног приступа да користи и плаћа само оне компоненте које су му потребне ради пружања услуге рашчлањеног приступа локалној петљи, што ЗЕК не прописује за стандардну понуду чији је предмет рашчлањени приступ локалној петљи, већ је то изричито предвиђено само за стандардну понуду чији је предмет међуповезивање односно приступ (чл. 64. ст. 5.). Такође, сматрамо да не постоји овлашћење да се Извештајем о анализи овог тржишта предлаже чак и поступак у вези са изменом стандардне понуде.

Сматрамо да Агенција нема овлашћења према одредбама ЗЕК-а да прописује као редовну тромесечну обавезу достављање извештаја о броју реализованих и

одбијених захтева, како се то наводи у тачки 6.1. Извештаја о анализи. Поступак доставе података и информација по захтеву Агенције је прописан чл. 41. ЗЕК-а.

Према нашем мишљењу, не само што не постоји основ да се стандардне понуде прописује овим Извештајем о анализи, већ је Агенција неовлашћено проширила садржај стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи, јер је одредила да се иста односи и на пратеће услуге, а не само на рашчлањени приступ локалној петљи. Такође, не постоји правни основ у ЗЕК-у ни за наметање обавезе да се Агенцији достављају уговори склопљени на основу стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи и пратећим услугама, као и уговори о колокацији и уговори о приступу мрежној инфраструктури (тачка 6.2. Извештаја о анализи). Такође, према нашем мишљењу не постоји основ ни за прописивање процедуре преговора код закључивања уговора о услузи рашчлањеног приступа локалној петљи и повезаних садржаја (тачка 6.2. Извештаја о анализи). Једино овлашћење је Агенција доноси општи акт којим прописује минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивање стандардне понуде за рашчлањени приступ локалној петљи. Међутим, Агенција не само да прописује поступак преговора и рокове за поступање, већ и предлаже да Телеком Србија има обавезу плаћања накнаде за кашњење.

Када је у питању обавеза рачуноводственог раздвајања и питање Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.3. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

Према нашем мишљењу, код дефинисања обавезе оператора са ЗТС да омогући приступ и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава (тачка 6.4. Извештаја о анализи), Агенција није у довољној мери ценила да се ова обавеза односи на удовољавање „оправданим“ захтевима других оператора, како је то прописано ставом 1. члана 67. ЗЕК-а. Надаље, ЗЕК прописује да се ова обавеза одређује нарочито ако се утврди да би ускраћивање приступа, неоправдано условљавање или слично ограничавање од стране оператора са ЗТС, спречило развој конкуренције на малопродајном нивоу или угрозило интересе крајњих корисника (чл. 67. ст. 2).

Није јасно шта се подразумева под „алтернативним решењем“ које је Телеком Србија дужан да понуди операторима корисницима, уколико нема места у кабловској канализацији, као и да ли је оправдано овакво правило које намеће РАТЕЛ, с обзиром да се таква обавеза односи на изнети случај када у кабловској канализацији нема места (тачка 6.4. Извештаја о анализи).

Сматрамо да је рок од годину дана унапред за доставу обавештења РАТЕЛ-у и оператору кориснику о намери укидања приступа предугачак, као и да би као

разлог за укидање одобреног приступа требало предвидети осим укидања постојеће мреже, замене технологије и друге објективне разлоге које оправдавају такав поступак оператора са ЗТС (тачка 6.4. Извештаја о анализи).

Оно што посебно зачуђује јесте да, иако је Агенција предложила многа правила за реализацију обавеза оператора са ЗТС (међу којима постоје и она која не сматрамо прихватљивим), није прописала техничке и организационе услове које морају испунити оператор са ЗТС и оператори који од њега траже приступ и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава, када је то неопходно ради обезбеђивања несметаног функционисања мреже како је предвиђено ставом 6. члана 67. ЗЕК-а. Телеком Србија је у претходном периоду, а поготово у поступку давања коментара на нацрт ЗЕК-а предлагао да се дефинишу услови које морају да испуне оператори када од другог оператора траже приступ и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава.

ЗЕК, као и Анализа тржишта 4, дефинише локалну петљу као „физичко коло које повезује терминалну тачку мреже са главним разделником или еквивалентним средством у јавној фиксној електронској комуникационој мрежи“. Сматрамо да би требало прецизније дефинисати појам еквивалентног средства тј. да ли се под њим подразумевају искључиво улични кабловски разделници (који нису много заступљени у приступној мрежи Телеком Србија) или су у питању и изводни ормани у стамбеним зградама?

У тачки 6.4. став 3. обавеза 3. РАТЕЛ налаже оператору са ЗТС да „не укида већ одобрени приступ елементима мреже и припадајућој инфраструктури“, уочавамо следећу недоследност. Наиме, у анализи Тржишта 4 Телеком Србија је у обавези да годину дана унапред обавести оператора корисника и Агенцију о намери укидања постојеће приступне мреже или замене технологије, док је у анализи Тржишта 5 за исти случај предвиђена обавеза од 5 година унапред обавештавања. Сматрамо да је потребно ускладити наведене рокове (размотрити рок од 3 године) с обзиром да се ради о истом случају.

У тачки 6.4. став 4. сматрамо да је потребно прецизније дефинисати алтернативна решења у случају да нема места за заједничко коришћење кабловске канализације (ТТК). Наиме, нејасно је да ли ова алтернативна решења подразумевају заједничку инвестицију на проширењу ТТК, давање у закуп оптичких влакана, заједничко коришћење активног влакна преко WDM технологије? Углавном сматрамо да је неопходно пажљиво и сукцесивно приступити регулацији елемената мреже не нарушавајући принципе равноправности оператора сразмерно ризицима, профитабилности пословања и правне сигурности.

Као што смо то већ навели код обавезе рачуноводственог раздвајања, тако и код обавезе контроле цена и примене рачуноводства трошкова, у погледу питања примене Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.4. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени

трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

Период анализе на који се позива РАТЕЛ, као релевантан за утврђивање предметног тржишта као тржиште подложно претходној регулацији је период од 2007. године до јуна 2010. што је веома дуг период и не даје праву слику тржишта у овом тренутку.

Потребно је урадити анализу која може приказати постојеће услове на тржишту а то би значило користити податке из 2010. године и тиме добити најреалнију слику тржишта.

Такође чињеница да је обавеза РАТЕЛ-а да једном у три године ради анализу тржишта би довела до тога да би се користили релевантни подаци за анализу из 2007 а потом из 2013. године што би био јако дуг период за област електронских комуникација узимајући у обзир јако брзе промене карактеристичне за исту.

У документу се наводи да су препоруке Европске комисије о тржиштима подложним претходној регулацији да се прво изврши анализа тржишта рашчлањеног приступа локалној петљи а након разматрања мера на том тржишту врши анализа велепродајног тржишта широкопојасног приступа, што РАТЕЛ није урадио, већ је оба ова тржишта дефинисала као тржишта подложна претходној регулацији. Узимајући у обзир чињеницу да иако се обе велепродајне услуге користе за пружање исте малопродајне услуге широкопојасног приступа, ипак услуга рашчлањеног приступа локалној петљи даје већу флексибилност и контролу приликом пружања услуге крајњем кориснику. Самим тим мишљења смо да није потребно и тржиште приступа елементима мреже и тржиште широкопојасног приступа дефинисати као тржишта подложне претходној регулацији већ се треба одредити за једно тржиште.

Агенција у својој анализи велепродајног тржишта приступа елементима мреже и припадајућим средствима закључује да други оператори јавних комуникационих мрежа не могу понудити велепродајне услуге које би претстављале замену за велепродајну услугу приступа и не врши детаљније анализе кабловске дистрибутивне мреже које се већ користе за услугу приступа широкопојасном Интернету а могу се користити и за говорне услуге.

Даље, констатација Агенције да велепродајна услуга широкопојасног приступа углавном неће представљати супститут, није прихватљива посматрано са становишта тренутне ситуације на тржишту и имајући у виду да је касније у извештају наведено: „Ипак, оператор корисник углавном користи услугу рашчлањеног приступа локалној петљи да би првенствено пружао услуге широкопојасног приступа Интернету, са телефонским услугама као могућим додатком. Из тог разлога се у препорукама ЕУ које одређују тржишта подложна претходној регулацији рашчлањени приступ локалној петљи разматра у контексту широкопојасног приступа Интернету.“

Чак и по питању пружања говорних услуга, Агенција не врши анализу могућности кабловске дистрибутивне мреже. Оправдање за то Агенција налази у техничко-економским разлозима због којих кабловски оператори не могу да понуде услуге заједничког коришћења при чему ти разлози нигде експлицитно не наводе. Нарочито

је битно навести да у анализи овог тржишта није наведен случај који је све чешћи у савременим технологијама а то је реализација свих услуга уз коришћење само горњег фреквенцијског опсега чиме реално нема потребе за разматрањем потпуног приступа, и не могу се тражити оправдања за избегавање анализе кабловског приступа као алтернативног за приступ преко парице када се без великих улагања исти може применити као супституција за услугу рашчлањеног приступа локалној петљи.

Обавезе оператора са значајном тржишном снагом које Агенција жели да наметне Телекому Србија поред већ стандардних обавеза за велепродајну услугу приступа елементима мреже (стандардна понуда) су: обавезе објављивања услова за колокацију и приступ мрежној инфраструктури, а нарочито кабловској канализацију што није у складу са ЗЕК-ом. Такође Телекому Србија се намеће обавеза објављивања одређених података који дају увид приликом приступа елементима мреже и припадајућим средствима што је у супротности са ЗЕК-ом (извештаји о броју реализованих захтева за колокацију, просечно време кашњења при реализацији колокације, просечно време успоставе услуге колокације и услуге приступа инфраструктури).

Такође сматрамо да Агенција кроз предметну анализу тржишта нема основа да поставља и експлицитно дефинише садржај Стандардне понуде. Додатно, сматрамо неопходним да истакнемо да је неоправдан захтев Агенције за достављањем наведених тромесечних извештаја, уз напомену да то додатно повећава трошкове оператора. Такође, за поједине услуге као што је колокација нема смисла достављати извештаје на тромесечном нивоу обзиром да нема фреквентних промена.

Рок од 1 године за обавештавање оператора о укидању локалне петље је неоправдано дуг, јер услед технолошких потреба, тј. одлагања измена у мрежи последице ће трпети крајњи корисници те стога овај рок треба да износи максимално 6 месеци.

Такође, обзиром да не постоје захтеви за виртуелном колокацијом, сматрамо да овај вид колокације не треба да буде предмет разматрања.

По питању механизма хоризонталног преношења тржишне снаге са једног на друго тржиште нејасно је навођење могућности везивања услуга на овом тржишту и из тог разлога предлаже се брисање тачке 5.2..

У анализи се наводи да у Републици Србији не постоји стварно тржиште приступа локалној петљи (ЛЛУ), већ да је анализа рађена на основу замишљеног тржишта.

Напомињемо да није могуће применити тренутну методологију трошковног рачуноводства (FAC-fully allocated cost) за услугу која се још увек не пружа (ЛЛУ).

Такође, у анализи тржишта се дефинишу обавезе Телекома Србија према другом оператору али се не дефинишу обавезе другог оператора у погледу коришћења

ресурса (опреме, инфраструктуре и сл.) и одговорног понашања према истим („добар домаћин“).

Тачка 3.1. Карактеристике релевантног тржишта

Мишљења смо да се не сме привидети чињеница да се телефонска услуга може нудити и коришћењем само вишег спектра парице.

Није вођено довољно рачуна о томе да савремене технологије омогућавају реализацију свих битних услуга (телефонија, приступ интернету, IPTV) уз коришћење само горњег дела спектра, чиме се „дељени приступ“ прилично обесмишљава. Од Телекома Србија се може тражити да уступи горњи опсег, а потом да се кориснику нуди и телефонска услуга, при чему би оператор корисник Телекому плаћао услугу **Дељеног приступа локалној петљи**, по цени нижој од услуге **Потпуног рашчлањеног приступа локалној петљи**, а фактички га користио за понуду и телефонске услуге, поред услуге приступа Интернету.

Тачка 6.2. Недискриминаторско поступање

У складу са изнетим, предлажемо да се ово тржиште искључиво односи на рашчлањени приступ локалној петљи, а да се остали садржаји овог ТПР избришу. Уколико РАТЕЛ остане при истом ставу сматрамо да је неопходно детаљније дефинисати циљеве и мере регулације.

- ТПР 5. – Велепродајно тржиште широкопојасног приступа

У предметном документу РАТЕЛ потенцира на анализи широкопојасног приступа Интернету на малопродајном нивоу што има за последицу да је Телеком Србија приказан као монополиста за услугу широкопојасног приступа, при чему се током анализе избегава укрштање релевантних чињеница и то: ако 27% корисника широкопојасног интернета користе кабловску инфраструктуру, а 51% АДСЛ, при чему од укупног броја АДСЛ корисника је 65,5% корисника Телекома Србија, значи да наспрам 27% крајњих корисника кабловске инфраструктуре стоји 33,15 % Телеком Србија АДСЛ крајњих корисника. Сматрамо да Агенција није утврдила релевантне чињенице и самим тим изведени закључци нису примерни тржишној ситуацији.

Поред тога тржиште широкопојасног интернета на велепродајном нивоу по анализи Агенције садржи следеће услуге:

- услугу АДСЛ приступа путем бакарне парице коју Телеком Србија пружа са сопствене потребе,
- битстрим АДСЛ услуга преко бакарне парице са преузимањем саобраћаја на ИП нивоу, Етернет нивоу и ДСЛАМ/ОЛТ нивоу.

Анализом није образложено зашто се тржиште широкопојасног интернета на велепродајном нивоу дели у две групе и раздваја битстрим услуга и услуга приступа Телекома Србија за сопствене потребе када је у питању иста услуга са истом

техничком реализацијом (и за све велепродајне кориснике као и за огранак Телекома Србија испорука саобраћаја се врши на ИП нивоу) која се под истим комерцијалним условима нуди Интернет сервис провајдерима и Интернет огранку Телекома Србија. Заправо, Агенција није претходно утврдила валидан критеријум тржишне доминације у сегменту широкопојасних сервиса и разграничења веле и малопродајних тржишта.

Такође, изузетно је важно узети у обзир да је велепродајна АДСЛ услуга широкопојасног интернета започела неколико година пре малопродајне услуге у Телекому Србија, те да се већ дуги низ година нуди услуга битстрим са приступом на ИП нивоу, а да остале две битстрим услуге са приступом на Етернет нивоу и на ДСЛАМ нивоу, без обзира што дају могућност оператору кориснику велепродајне услуге да у већој мери/потпуности одређује параметре који се односе на квалитет услуга кроз сопствену мрежу (АТМ и/или ИП) изискују много веће инвестиције од стране оператора корисника ове услуге и никад нису биле захтеване од Телекома Србија, нити су разматране у преговорима са операторима. Такође, ове врсте битстрим услуге се приближавају својом комплексношћу и потребним инвестицијама дељеном рашчлањеном приступу локалној петљи.

Имајући у виду досадашњи развој АДСЛ услуга на велепродајном нивоу, капацитет КДС оператора који се огледа у броју повезаних домаћинстава, преко 800 хиљада, али и у броју „*home passed*“ домаћинстава и регулација приступа локалној петљи сматрамо да је наметање додатних обавеза на конкурентном тржишту непримерено.

Агенција у својим анализама констатује да широкопојасни приступ Интернету у малопродаји путем кабловске мреже представља супститут АДСЛ приступу, али да са аспекта географске распрострањености то није случај, што није аргументовано релевантним подацима. Сматрамо да мреже КДС оператора имају знатно већи конкурентни капацитет и то без потребе за крупним инвестицијама. Из тих разлога предлажемо да се географска нераспрострањеност кабловске мреже преиспита, узимајући у обзир нове податке из 2010. године уз сагледавање броја „*home passed*“ домаћинстава.

Агенција је кроз спроведену анализу размотрила и случај да оператор преко кабловске приступне мреже почне да нуди услугу еквивалентну услузи битстрим приступа (као супституцији на страни понуде) и закључила да оваква услуга није тренутно технички могућа ни економски исплатива за власнике тих мрежа (при том Агенција не наводи економске или друге разлоге, нити оправдава своје закључке). Сматрамо да је потребно да Агенција уради детаљније анализе засноване на подацима из 2010. године уважавајући технолошку зрелост КДС мрежа у погледу примене ИП технологије и да након тога изведе релевантне закључке.

У документу се наводи да су препоруке Европске комисије о тржиштима подложним претходној регулацији да се прво изврши анализа тржишта рашчлањеног приступа локалној петљи, а након разматрања мера на том тржишту врши анализа велепродајног тржишта широкопојасног приступа, што Агенција није урадила, већ је оба ова тржишта дефинисала као тржишта подложна претходној регулацији. Узимајући у обзир чињеницу да иако се обе велепродајне услуге користе

за пружање исте малопродајне услуге широкопојасног приступа, ипак услуга рашчлањеног приступа локалној петљи даје већу флексибилност и контролу приликом пружања услуге крајњем кориснику. Имајући у виду да је регулација приступа локалној петљи примарни фокус Агенције сматрамо да регулацији тржишта широкопојасног приступа треба приступити по сагледавању ефеката регулације приступа локалној петљи.

Обавезе које Агенција жели да наметне Телекому Србија у случају да га прогласи за ЗТС на велепродајном тржишту широкопојасног приступа поред већ стандардних обавеза објављивања Референтне понуде, је пружање услуга битстрим АДСЛ услуге са сва три нивоа преузимања саобраћаја при чему не постоје конкретни захтеви корисника за истим, као и достављање извештаја који ће обухватати и QoS за VoIP, QoS за IPTV и QoS за VoD што нису стандардни параметри који представљају показатељ ефикасности пружања услуге широкопојасног приступа. Мишљења смо да је неопходно у циљу развоја предвидивог пословног амбијента приступити сукцесивној регулацији уз сагледавања ефеката претходне регулације. На тај начин уз прецизније постављене циљеве регулације ће се неутралисати непотребни ризици и елиминисање непотребних трошкова оператора.

Такође Агенција у делу дефинисања регулаторних обавеза за оператора са ЗТС који обрађује омогућавање приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава намеће Телекому Србија обавезу да нове услуге које се заснивају на FTTx не може понудити на малопродајном нивоу ако пре тога не прође 6 месеци од почетка пружање одговарајуће услуге на велепродајном нивоу што није у складу са ЗЕК-ом и није могуће прихватити јер на овај начин се може прозоровати успоравање развоја Телеком Србија и развоја електронских комуникација у Србији уопште. Агенција сматрамо треба да обезбеди равноправни пословни амбијент свим учесницима на тржишту а поготово уколико оператори улажу велика средства без дисперзије пословних ризика. Другим речима наметање наведене обавезе није примерено, ни оправдано, уколико не обавезује и остале операторе на тржишту тј. омогући симетричну регулацију. У погледу изнетог става Агенције мишљења смо да је потребно ускладити регулаторне обавезе уз уважавање и позитивне примењене праксе на тржиштима чланица Европске уније. Треба имати у виду да је у многим земљама чланицама Европске уније развој FTTx мрежа био потпуно обустављен док националне агенције нису уважиле оправдану потребу за равнотежом права и обавеза оператора који су спремни да инвестирају велика средства у развој FTTx мрежа.

У погледу обавеза које се намећу оператору са ЗТС желимо да истакнемо следеће:

- Сматрамо неоправданим захтев Агенције да се омогући приступ интерним телекомуникационим системима оператора из разлога што исти изискује додатне инвестиционе и оперативне трошкове без реалног оправдања и везе са жељеним циљевима. Уколико Агенција остане при истом захтеву сматрамо да је потребно бити што прецизнији у погледу дефинисања обавеза оператора а у циљу минимизирања трошкова оператора.
- Агенција такође закључује да извештај о релевантним показатељима ефикасности, мора да садржи одређене параметре као што су:

- број примљених захтева по оператору и по преносним брзинама;
- број примљених захтева од оператора по тачкама спајања (ПОП);
- број одбијених захтева по одређеним разлозима за одбијање;
- број реализованих захтева унутар одређеног рока;
- просечно време успостављања услуге по оператору;
- број активних ДСЛ линкова по локалним централама (МДФ);
- број пријављених кварова (сметњи) по типу приступа;
- просечно време за отклањање кварова по операторима;
- број отклоњених кварова у оквиру одређеног времена (основни СЛА);
- QoS за ВоИП;
- QoS за ИПТВ;
- QoS за ВоД.

Изнети захтев сматрамо потпуно неоправданим и то из разлога што наведене обавезе ни на који начин не доприносе развоју широкопојасних мрежа и конкурентности оператора већ се баве проблематиком квалитета сервиса и његове расположивости. Уколико Агенција остане при истом ставу сматрамо да је неопходно прецизно образложити наметање наведених обавеза.

Тачка 3.1. Карактеристике релевантног тржишта

Напомињемо да је наведено да је једино ограничење степен дигитализације централа (мисли се на ограничење ширења широкопојасног интернета). Такође, ограничење представља и постојање двојничких прикључака, као и постојање уређаја за вишеструко искоришћење парица.

Тачка 3.2.1.2. Приступ путем мобилних мрежа

Сматрамо да није потребно користити географски већ популацијски критеријум за дефинисање релевантног малопродајног тржишта.

Тачка 3.2.1.4. Приступ путем кабловских мрежа

Мишљења смо да је непримерено да се за процену коришћења широкопојасног приступа Интернету путем кабловских мрежа као супститута ADSL приступу на малопродајном тржишту користи критеријум географске распрострањености. Наиме, једино је исправно да се користи критеријум броја корисника.

Тачка 6.3. Омогућавање приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава

Потребно је прецизно разрадити права и обавезе свих страна.

- ТПР 6. – Велепродајно тржиште изнајмљених линија

Поред општих коментара, желимо да напоменемо да се и по ранијем Закону о телекомуникацијама могао прогласити оператор са значајном тржишним уделом за закуп линија, што никад није учињено, тако да није јасно у ситуацији када се услови нису битно променили, шта је разлог који оправдава да се то учини сада.

Заправо потребно је узети у обзир да се ситуација на тржишту међународних и магистралних изнајмљених линија, и деломично на локалним тржиштима, знатно изменила. Агенција је у могућности да сагледа тренд дисперзије саобраћаја између оператора, што није учињено. Телеком Србија а.д. се више година уназад не може сматрати доминантним пружаоцем услуга изнајмљених линија. Како смо изнели у начелним коментарима оптичком инфраструктуром у магистралној равни и на међународном нивоу располаже велики број оператора. Сви наведени оператори располажу свакако и са потребним SDH/DWDM системима што Агенција има у сазнању. Сматрамо да је неопходно да Агенција закључке изводи на валидним информација најновијег датума. У супротном ће погрешно изведени закључци за последици имати непримерено условљавање, у овом случају Телекома Србија а.д., што свакако нарушава равноправни третман оператора.

У прилог горе наведеном је и чињеница да је Телеком Србија у 2010. години потписао уговор са Теленг-ом о неутуђивом праву коришћења влакна на 15 година и на тај начин обезбедио Теленг-у влакна неопходна за изградњу његове транспортне мреже на релацији Београд-Крагујевац-Ниш, као и да је понудио под истим условима ову услугу и другим провајдерима/операторима почетком 2011. године. Све наведено показује да се анализа велепродајног тржиште изнајмљених линија не може базирати само на наведеним претпоставкама обзиром да сви горе наведени имају инфраструктуру у међумесним мрежама а такође и у месним мрежама (кроз закуп канализације или сопствену изградњу кабловске канализације) и могућност пружања изнајмљених линија бизнис корисницима.

Такође, Препоруке Европске комисије 2007/879/ЕЦ о релевантним тржиштима на подручју електронских комуникација предлажу претходну регулацију за велепродајно тржиште изнајмљивања завршних сегмената телекомуникационе мреже, што је на неки начин и оправдано узимајући у обзир чињеницу да су *incumbent* оператори на почетку либерализације најчешће једини присутни са својом инфраструктуром до крајњих корисника. Међутим Агенција се насупротив томе током целокупне анализа бави изнајмљеним линијама од краја до краја (*end to end*) тј предлаже регулацију не само у домену завршених сегмената што није прихватљиво са становишта Телекома Србија.

По сачињеној анализи полазна тачка за дефинисање релевантног тржишта је супституција на страни тражње. Такође уколико на релевантном тржишту постоји и

супституција на страни понуде односно потенцијална конкуренција тржиште не треба да буде подложно претходној регулацији. Мишљења смо да у овом тренутку постоји супституција и на страни тражње и на страни понуде. Без обзира што Телеком Србија а.д. није вршио повећање цена изнајмљених линија корисници се последњих година окрећу VPN и етернет решењима Телекома Србија и других оператора преваходно због својих мрежа и због технолошког тренда на тржишту електронских комуникација. Што се тиче супституције на страни понуде, као што је већ на почетку наведено велики број оператора је у овом тренутку у могућности да пружи не само изнајмљене линије, већ и Етернет решења као и оптичка влакна као супститут за изнајмљене линије великих капацитета. Самим тим обзиром да постоји и супституција на страни тражње а и на страни понуде сматрамо да тржиште изнајмљених линија не треба да буде подложно претходној регулацији. Уколико Агенција остане на полазној оцени сматрамо да је неопходно то и документовати адекватном тржишном анализом.

Агенција се у тачки 4., анализе релевантног тржишта, концентрише на изнајмљене линије преко бакарних парица, и не бави се изнајмљеним линијама преко система преноса или оптике (радио) при чему веома брз развој електронских комуникација захтева и веће протоке за кориснике тако да су све чешћи захтеви бизнис корисника за њихово повезивање већим капацитетима што у овом тренутку поред Телекома Србија могу пружити и остали наведени оператори.

Везано за све горе наведено, Агенција евентуално треба да ограничи регулацију овог тржишта на изнајмљивање завршних сегмената телекомуникационе мреже и дефинише основни скуп линија следећих капацитета: 64 kps, 2Mbps неструктуриран и 2Mbps структуриран у месној мрежи.

Као што смо то већ наводили, код обавезе рачуноводственог раздвајања и обавезе контроле цена и примене рачуноводства трошкова, у погледу питања примене Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.3. и 6.4. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

- ТПР 7. – Велепродајно тржиште терминације позива у мобилној мрежи

Сматрамо да није на адекватан начин и у потребној мери сагледано тржиште терминације позива у мобилној мрежи. У претходном периоду кроз годишње извештаје о раду Агенције до сада никада није поменута нека аномалија на наведеном тржишту, нити су уочене препреке, већ је напротив увек истицано као генерална чињеница да су на тржишту мобилних оператора обезбеђени услови за

развој конкуренције. Другим речима поставља се отворено питање у погледу оправдања за тако наглим упливом регулативе на тржишту где конкурентни механизми дају ефекта. Тиме се директно операторима намећу додатни трошкови што свакако сматрамо није смисао регулације. У погледу заштите интереса корисника, сагледавајући европску праксу и искуства, сведоци смо да претходних десет година корисници услуга мобилне телефоније у Србији имају убедљиво најповољније услове коришћења услуга те и из тог разлога нису јасни критеријуми на основу којих су сагледане потребе за регулацијом тржишта мобилне телефоније.

Сматрамо, да уколико Агенција остане на становишту да је потребно додатно регулисати област тржишта мобилне телефоније, обавезе сва три оператора морају бити једнаке тј. да не постоје разлози за различито третирање оператора на овом тржишту. Сходно изнетом, у циљу поштовања равноправних услова за пословање оператора као једно од основних начела регулисања односа у области електронских комуникација у складу са ЗЕК-ом (чл. 3. тачка 2.), код Телеком-а Србија треба избрисати обавезу рачуноводственог раздвајања и обавезу примене рачуноводства трошкова, јер је за Teleпог и Vip mobile предвиђена само контрола цена.

Као што смо то већ наводили, код обавезе рачуноводственог раздвајања и обавезе контроле цена и примене рачуноводства трошкова, у погледу питања примене Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.3. и 6.4. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

Предочена анализа саобраћаја, унутар документа Извештај о анализи велепродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи, између оператора узела је у обзир само саобраћај између мобилних мрежа што не осликава праву ситуацију на тржишту. Сматрамо да би у ову анализу требао да буде укључен и саобраћај који потиче из фиксне мреже Телекома Србија обзиром да Теленор и VIP мобиле остварују приходе и од ове врсте саобраћаја. Такође, у тачки 3.2. овог извештаја закључено је да су позиви који терминирају у мобилној мрежи, независно од тога да ли потичу из фиксних мрежа, из других мобилних мрежа или из исте мобилне мреже, део истог тржишта. Другим речима, позиви који завршавају у конкретној мобилној мрежи, независно од тога из које мреже потичу, саставни су део истог тржишта терминације позива у мобилну мрежу. Имајући ово у виду уколико се укључе и позиви из фиксне мреже Телекома Србија може се закључити да у погледу прихода и расхода по основу терминације у мобилну мрежу, Телеком Србија није оператор који је имао највећи обим терминације саобраћаја нити приходе по овом основу. Имајући наведено у виду сматрамо да поготово нема основа да се само Телекому Србија наметне обавеза контроле цена и примене рачуноводствених трошкова. Објављивањем Стандардне понуде за терминацију у мобилну мрежу цене интерконекције ће бити транспарентне и обзиром на то да је констатовано да су сва три оператора оператори са ЗТС, нема потребе за наметањем обавезе рачуноводственог раздвајања и контроле цена. Такође, обзиром да је Агенција на

осталим тржиштима наметнула обавезу формирања цена засновано на трошковном принципу сматрамо да нема основа за могуће субвенционисање услуга.

Сматрамо да Агенција једнако није утврдила елементе непостојања делотворне конкуренције, наведене у члану бр.68, став 2 ЗЕК-а, која омогућује доминантном оператору да одржава неоправдано високе цене услуга или да ниским ценама истисне конкуренте а на штету крајњих корисника. Извесно је да је Агенција у могућности да утврди просечне цене за крајње кориснике по минути саобраћаја свих мобилних оператора, што није учињено. Додатна мала анализа би свакако приказала како су мобилни оператори позиционирани у погледу просечних нивоа цена по минути саобраћаја. Сигурни смо да Телеком Србија а.д. својом ценовном политиком нити условљава високе цене услуга нити ценовно притиска конкуренте у циљу њиховог елиминисања.

Закључак да су сва три мобилна оператора у Србији ЗТС оператори за терминацију саобраћаја у њихове сопствене мреже што се свакако не може оспорити међутим у даљој анализи ни за једног оператора није утврђено да поседује неку предност у односу на конкуренцију. Једина разлика између оператора је да VIP има мању економију обима пошто није пронађена ни једна тачка по којој се Телеком Србија и Teleпог разликују.

Истичемо још једном да се анализа тржишта заснива на подацима из 2009. године и да се од тада слика на тржишту значајно променила што ни на који начин не иде у прилог изведеним закључцима. Агенција располаже свим релевантним подацима из којих је на први поглед уочљиво Телеком Србија а.д. нема статус који му се придаје.

Наметање примене трошковног рачуноводства за Телеком Србија у односу на Teleпог и VIP којима се ова обавеза само препоручује, доводи Телеком Србија неосновано у дискриминаторски положај у односу на преостала два оператора. Сматрамо да је неопходно да Рател спроведе анализу засновано на укупним и актуелним подацима са релевантног тржишта као и да прилагоди мере регулације на ефективном конкурентном амбијенту тржишта мобилне телефоније.

Тачка 3.1. -Карактеристике тржишта терминације позива у мобилној мрежи

У предметној анализи наведено је да само Телеком Србија има сопствену телекомуникациону мрежу. Обзиром да и оператори Teleпог и VIP мобиле имају сопствену телекомуникациону мрежу и обезбеђују капацитете за интерконекију сви оператори са овог аспекта треба да се посматрају на исти начин. Сматрамо да изведена градација оператора не одражава стање ствари поготово уколико се узму у обзир укупни приход и приход по кориснику за 2010. годину.

Тачка 3.3. Супституција на страни тражње – велепродајни ниво

У последњој реченици трећег става потребно је извршити корекцију: уместо „тако да се може закључити да је на тржишту терминације позива у фиксну мрежу супституција на страни тражње ограничена“ треба да буде „тако да се може закључити да је на тржишту терминације позива у мобилну мрежу супституција на страни тражње ограничена“.

Приликом анализе географске димензије релевантног тржишта треба избрисати део који се односи на међународну терминацију обзиром да би предмет анализе овог извештаја требала да буде само територија Србије. Посебно истичемо да по питању анализе долазног међународног саобраћаја сва три мобилна оператора морају да се посматрају на исти начин пошто су сви оператори повезани са операторима у иностранству и сви оператори имају могућност терминације позива у мреже других националних оператора.

Тачка 6.4. Омогућавање приступа и коришћење елемената мреже и припадајућих средстава

У ставу 4. обавеза 2. предвиђа се одговарајући рок за одговор за сваки разуман захтев за међуповезивање. Сматрамо да је оправдано прецизирати термин „одговарајући рок“?

Надаље, у ставу 5. за исту ствар предвиђа се „законски рок“. ЗЕК само у чл. 53. став 6. помиње рок од 60 дана и то за постизање договора, рачунајући од дана почетка преговора. Сматрамо да је потребно прецизно обредити рокове, те у том смислу разјаснити постојеће недоумице.

Такође, у истом ставу 4. Предлажемо да се брише обавеза 5. пошто се иста односи на обавезу пружања приступа рашчлањеној локалној петљи, што је у случају оператора мобилних мрежа потпуно непримерено, као и обавезе 8. и 10.

- ТПР 9. – Малопродајно тржиште јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације

У односу на ТПР која су наведена у чл. 145. ст. 1 ЗЕК-а, нацрт Одлуке о ТПР проширио је ТПР и за малопродајно тржиште дистрибуције медијских садржаја (под бројем 8.) и малопродајно тржиште јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације (под бројем 9.).

Сматрамо да није природно да се ово „тржиште“ разматра и анализира посебно, с обзиром на то да је извршена анализа Тржишта 1 и да обавезе које ће бити прописане Телекому Србија на основу анализе Тржишта 1, као и осталих тржишта (велепродајна тржишта), у потпуности обезбеђују услове конкурентности осталим операторима у домену пружања јавно доступне телефонске услуге.

Посебно треба узети у обзир да Препорука ЕС из 2007. године не препознаје ово тржиште као релевантно, а ни Закон о електронским комуникацијама.

У оцени да су сва три критеријума Теста у складу са Препоруком о релевантним тржиштима и услугама Европске комисије из децембра 2007. године (*Recommendation 2007/879/EC*), испуњена, занемарена је чињеница да ће у року од око 6 месеци оператори моћи да пружају ЈДФ по режиму општег овлашћења, као и да данас на тржишту у Србији послује преко 50 VoIP провајдера.

На страни 8 констатовано је да постоје препреке у развоју конкуренције:

- вертикално преношење тржишне снаге,
- хоризонтално преношење тржишне снаге,
- значајна тржишна снага на појединачном тржишту,

с тим што није узето у обзир да је Агенција већ прописала обавезу Телекому Србија да по условима које је такође утврдила Агенција омогући свим VoIP пружање услуге полазног телефонског саобраћаја преко сервисног кода „800“ као ни то да су услуге приступа ЈДФ мрежи и ЈДФ традиционално повезане услуге, што говори у прилог томе да предметно тржиште није потребно анализирати.

У оквиру прегледа досадашњих активности на страни 17 дат је списак 17 VoIP провајдера који су добили упитник од стране Агенције. Поставља се питање на основу којег критеријума су изабрани ти провајдер и зашто упитник није достављен свим VoIP провајдерима.

Чл. 4. тачка 21. ЗЕК-а дефинише „јавно доступне телефонске услуге“ као јавно доступне електронско комуникационе услуге за, директно или индиректно, упућивање и примање националних, односно националних и међународних позива преко једног или више бројева из националног или међународног плана нумерације. ЗЕК не познаје значење термина „услуге јавне фиксне телефонске мреже“, док је Закон о телекомуникацијама прописивао да је услуга јавне фиксне телефонске мреже јавна услуга која корисницима на фиксним локацијама обезбеђује јавну говорну услугу и јавну услугу преноса података у локалном, међуградском и међународном телефонском саобраћају, преко јавне фиксне телекомуникационе мреже.

Иако значење термина „услуга јавне фиксне телефонске мреже“ и „јавно доступних телефонских услуга“ није у потпуности исто, претпостављамо да је предложено увођење 9. тржишта да би се поистоветило са тржиштем услуга јавне фиксне телефонске мреже за које је Телеком проглашен за оператора са ЗТС. У светлу изнетог мишљења сматрамо да је целисходно да Агенција ближе појасни потребу за дефинисањем и регулацијом ТПР 9.

Као што смо већ наводили, код обавезе рачуноводственог раздвајања и обавезе контроле цена и примене рачуноводства трошкова, у погледу питања примене

Правилника о примени трошковног принципа и да ли постоји правна основаност за доношење новог правилника о примени трошковног принципа у складу са ЗЕК-ом (тачка 6.3. и 6.4. Извештаја о анализи) треба имати у виду примедбе које је Телеком Србија изнео у јавним консултацијама о нацрту Правилника о примени трошковног принципа, одвојених рачуна и извештавању од стране оператора са ЗТС у области електронских комуникација.

Тачка 3.1.1. Производна димензија тржишта

У првом ставу ове тачке наведено је да се услуга ЈДТФ пружа коришћењем мреже PSTN и мреже CDMA, као и да се позиви могу прослеђивати класичном комутацијом (Time Division Multiplex - TDM) или коришћењем Интернет протокола (VoIP). Није јасна улога VoIP провајдера у овом извештају о анализи, с обзиром да се исти посматрају у светлу искључиво међународних позива, а посебно се истиче терминација – што није малопродајно тржиште.

Сматрамо да аргумент да CDMA технологија има ограничења у погледу услуга преноса података, на страни 25, није адекватан за тзв. тржиште позива.

Такође сматрамо да су изнети аргументи на страни 27, став 2, потпуно неприхватљиви будући да је до почетка 2012 остало 6 месеци и да се већ тада може очекивати улазак КДС оператора и значајније учешће на тржишту (приступ до 850 хиљада претплатника у Србији и то без сагледавања броја „home passed“ корисника), што се и наводи у поглављу 3.4.

На основу Теста 3 критеријума:

1. да је тржиште изложено високим и трајним баријерама структурне и регулаторне природе,
2. да тржиште има карактеристике због којих се током времена неће кретати у правцу успостављања конкуренције,
3. да на тржишту у одсуству претходне регулације, нису довољни важећи регулаторни прописи везани за заштиту конкуренције, како би се ограничили тржишни недостаци,

Агенција је извела закључак да и ово тржиште треба да буде уврштено у релевантно тржишта, односно тржиште које подлеже претходној регулацији. Налазимо за потребно да вам изнесемо следеће коментаре.

Први критеријум – структурне и регулаторне баријере

При анализи првог критеријума који се односи на постојање структурних и регулаторних баријера на овом тржишту, Агенција разматра инфраструктуру коју Телеком Србија поседује за пружање јавне телефонске услуге и закључује да иста

представља баријеру за улазак нових оператора јер изградња овакве инфраструктуре од стране других оператора захтева велике инвестиције и дуго траје због проблема са дозволама за градњу. Није јасно на који начин Телеком Србија представља баријеру за улазак нових оператора, с обзиром да се наводи да су главни разлози, односно главна баријера за изградњу поменуте инфраструктуре од стране других оператора велике инвестиције и проблеми у вези дозвола за градњу. Налазимо да је изнетом оценом изгубљен фокус са релевантног тржишта тј. требало да се разматра тржиште пружања јавно доступне телефонске услуге, а не тржиште приступа (инфраструктура се односи на тржиште приступа), јер није условљено да се услуга може пружати само преко сопственог приступа.

Одлуком о релевантним тржиштима уведено је велепродајно тржиште приступа елементима мреже, укључујући дељени и потпуно рашчлањени приступ локалној петљи која у потпуности омогућава новим оператерима да пружају ову услугу и без сопствене инфраструктуре, па тврдња да постоји структурна баријера за ово тржиште не стоји. Са друге стране сматрамо да је неопходно да Агенција детаљно сагледа капацитете тржишта и нових потенцијалних инвеститора и створи предуслове за заштиту интереса инвеститора у погледу права на повраћај инвестиција и предвидив пословни амбијент.

Што се тиче изведеног закључка да постоје регулаторне баријере, то такође није баријера због које би Телеком Србија а.д. трпео последице при чему треба имати у виду да ће и та баријера ускоро бити превазиђена применом режима општег овлашћења.

Напомињемо да је Агенција у складу са смерницама ЕУ била дужна да правилно сагледа и процени стање на тржишту у периоду у коме ће да буду примењене одлуке по основу анализе тржишта што није прихватљиво јер уноси висок степен ризика на пословање оператора.

Други критеријум- да ли тржиште има карактеристике због којих се током времена неће кретати у правцу успостављања конкуренције

Сматрамо да је констатација Агенције да ће се посматрано тржиште у року од три године кретати у правцу конкуренције, али не одговарајућом динамиком произвољно изнета. Наиме Агенција није изнела постављене тржишне циљеве у процесу регулације што сматрамо није добро јер укупни ризик пословања сваљује на операторе при чему се не обезбеђује предвидив пословни амбијент.

Такође, Агенција у Извештајима о анализама тржишта наводи да је СББ, који је у 2009. години располагао мрежом од преко 430 000 претплатника, заинтересован за улазак на ово тржиште уз незнатна додатна улагања, што ће свакако уз пораст инвестиција већ постојећих учесника на тржишту (Орион и Teleoп) утицати на знатно повећање конкуренције.

Имајући у виду да је за дефинисање релевантног тржишта потребно да буду испуњена сва три критеријума, а на основу изнетог, може се закључити да Агенција није имала основа да тржиште јавно доступне телефонске услуге прогласи за релевантно тржиште.

Унутар предметног Извештаја је дато тумачење да услуга говора путем ИП технологије (VoIP) се и не посматра као супститут говорној услузи преко телефонске мреже, јер не задовољава параметре квалитета. Мишљења смо да је ова констатација изузетно спорна имајући у виду да је Агенција одобрила коришћење VoIP-а услуга али да је у смислу примене прописа о заштити права корисника неопходно дефинисати параметре нивоа квалитета.

Тачка 4.2. Критеријуми за утврђивање појединачне значајне тржишне снаге

На исти начин су анализирани критеријуми као за Тржиште 1 – те се коментари које смо дали на извештај о анализи Тржишта 1 односе и на овај извештај.

Тачка 5 – Препреке у развоју тржишне конкуренције

На исти начин су анализирани критеријуми као за Тржиште 1 – те се коментари које смо дали на извештај о анализи Тржишта 1 односе и на овај извештај.

Према чл. 59. ЗЕК-а, као што је то већ горе наведено, да би се прогласило неко тржиште као ТПР мора да постоје кумулативно испуњена 3 услова. Међутим, у области пружања услуга преко јавне фиксне (телекомуникационе) телефонске мреже, не могу се испунити кумулативно сва три услова, јер то тржиште је до краја ове године је изузето из режима општег овлашћења. Препреке за улазак и развој конкуренције постоје, али их не намеће оператор ових услуга. Према томе, с обзиром да нису испуњени услови из 59. ЗЕК-а, наведено тржиште не би требало да буде препознато као тржиште претходне регулације.

Из изнетих разлога, предлажемо да се тачка 9. брише из нацрта Одлуке о ТПР. Иако предлажемо да се тачка 9. брише, опреза ради износимо да у Извештају о анализи малопродајног тржишта јавно доступне телефонске услуге са фиксне локације сматрамо да је у тачки 6.1. потребно је брисати став 4. у смислу горе изнетог општег коментара који се односи на непостојање правног основа за наметање обавезе прибављања претходне формалне сагласности од стране Агенције на сваку промену цена регулисане малопродајне ЈДТФ и промени цена и садржаја комбинованих пакета у којима је садржана регулисана ЈДТФ услуга.

„ТЕЛЕКОМ СРБИЈА“ а.д.